Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 4000 м. п.

ВОЛЬНЫ СЬЦЯГ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 48.000 м. п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 8000 мк., сярод тэксту 7000 м. і на 4 стр. 6000 м., за радок пэтыту у 1 шпальт.

№ 12. Вільня, Серада, 26-га верасьня 1923 г. Год I.

Яунае банкруцтва.

Ня гледзячы на вынікі „робленых“ статыстык аб складзе насяленьня „крэсув“, ня гледзячы на фальшывыя „плебісцыты“, у якіх большасьць насяленьня ня прыймала ніякага ўчасьця,—факту, што на „крэсах“ на Усходзе Польшчы пераважае беларуская і украінская маса пераінач не ўдалося ані польскай уладзе, ані польскім нацыяналістам ўсіх калёраў—пачынаючы ад Недзялкоўскіх (папы і сына) і канчаючы Студніцкімі і Обстамі.

Лёгка было дурыць галаву Лізе Народаў аб „чыста-польскім“ характары „крэсув“, калі тамака—ў Лізе — аб беларусах думалі, што гэта народ, які жыве каля Белага мора... Лёгка было „пераконываць“ прыезных заграніцнікаў, якіх вазілі па Вільнях і Львовах, ды не дапускалі да беларускіх і украінскіх устаноў... Але жыцьцё заўсёды сваё бярэ, і яго зьменіць — найтруднейшая і найбольш няўдзячная задача!

І жыцьцё Беларускіх і Украінскіх зямель, далучаных да Польшчы, ані не зьмянілася ад таго, што заграніцы прадстаўнікі польскае ўлады стараліся давясьці, быццам ніякіх беларусаў і украінцаў тутака няма,—ня гледзячы на пісаньні эндэцкае прэсы, у якой і цэперака чытаем аб „чыста польскім“ насяленьні „крэсув“... Заходняя Беларусь, хоць ў ёй пазачынялі ўсе беларускія народныя школы, хоць напалавіну задушылі беларускую прэсу, хоць вывязьлі бяз суду дзесяткі беларускіх дзеячоў за граніцу, а другія дзесяткі прымусіла пакінуць Бацькаўшчыну галадоўка і бязпраўнасьць іх жыцьця пад „апекай“ польскае канстытуцыі,—наша Заходняя Беларусь ад усяго гэтага не перастала быць беларускай. А тысячы навезеных сюды з этнаграфічнае Польшчы чыноўнікаў-палякоў, зусім чужых тутэйшаму насяленьню, асталіся на сваіх урадах вонках народнага жыцьця і становяць замкнёную ў сабе калёнію, зусім ня ўплываючую на беларускія народныя масы.

А сколькі працы і міліярдаў марак вытраціў польскі ўрад, каб запраўды абярнуць наш народ у палякоў! І ўсё дарэмна...

Аб тым, што палітыка польскага ўраду, якая імкнулася дарогай адміністрацыйнага націску спольшчыць Заходнюю Беларусь, збанкрутавала, вельмі красамоўна гаварылі год таму назад вынікі выбараў у Сойм і Сэнат. Лічба здабытых беларусамі мандатаў утрая перавысіла ўсе спадзяваньні ўраду. І вось, сьледам за перамогай беларусаў, адміністрацыйны націск страшэнна ўзрастае: гэтым Варшава маніцца зьніштожыць тыя арганізаваныя беларускія сілы, якія кіравалі выбарамі. Але ніякіх вынікаў гэты новы націск на беларусаў не дае—дый даць ня можа: бо перамога на выбарах — гэта было *стыхійнае* выяўленьне нацыянальнае сьвядомасьці беларускага нясяленьня, сьвядомасьці, якую ўціск толькі распаліваў і ўзмацоўваў. Такім чынам урадовая палітыка зьніштажэньня беларусаў на ўсходніх „крэсах“ збанкрутавала: вынікі яе аказаліся супярэчнымі з мэтамі ўраду. А тое пачуцьцё крыўды, якое з кожным днём ўсё крапчэе ў душах нашага сялянства, пачало вылівацца ў чыста анархічных выступленьнях проці польскіх паноў, аб чым звоняць на ўвесь сьвет польскія эндэцкія газэты. І пацярпеўшай стараной ад палітыкі польскага ўраду *на няпольскіх, але абвешчаных польскімі, „крэсах“*—побач з самімі беларусамі —аказаліся... польскія абшарнікі!

Напады на панскія двары, „чырвоны певень“, які загуляў у поўных новага ўраджаю панскіх гумнах і пунях, — усё гэта, паводле эндэцкае прэсы, вынік няўдалае палітыкі папярэдніх урадаў. Гэта ня значыць, быццам польскія ўрадовыя партыі пратэстуюць проці ўчыненых над беларусамі гвалтаў: не, эндэкі лічаць, што *тыя ўрады лішне мала ўціскалі беларусаў*! І вось, зьнявярыўшыся ў магчымасьці „зьесьці“ беларусаў адным толькі адміністрацыйным націскам і забаронай усялякае беларускае культурнае і эканамічнае працы, эндэкі заклікаюць усё польскае грамадзянства дапамагчы ўраду у тэй барацьбе, якую ён гэтак „няўдала“ вядзе з сваімі грамадзянамі беларускае і украінскае нацыянальнасьці.

Пад кіраўніцтвам маршалка Сэнату, Тромпчыньскага, і міністра асьветы, Гломбіньскага, ладзіцца *„вялікі тыдзень крэсовы“*. Уся ўрадовая прэса і адумысныя камітэты будуць у працягу тыдня ўсялякімі спосабамі весьці агітацыю сярод польскага грамадзянства, каб пераканаць яго аб патрэбе за ўсялякую цану „падтрымаць“ польскасьць на „крэсах“,—інакш кажучы, будуць прызываць увесь польскі народ да барацьбы з беларусамі і украінцамі, бо вядома, што, каб надаць усходнім „крэсам“ польскі характар, якога яны ня маюць, трэба перш вынішчыць запраўдных жыхароў гэтых „крэсув“—беларусаў і украінцаў.

Ведама, на такую барацьбу патрэбны перш за ўсё грошы, бо ідэйных паляпізатараў (апрача польскае „левіцы“) трудна вышукаць! Вось-жа, каб заахвоціць польскае грамадзянства да ахвяр, „Gazeta Warszawska“ гэтак распалівае апэтыты ласых на чужое людзей:

„Лясы тамака (—значыць, на ўсходніх „крэсах“)—страшэнна багатыя, лугі буйныя і палі ўраджайныя, а людзей мала, дык гэтыя землі—то як-быццам запасны капітал для краю (—значыць, для Польшчы), у якім шмат дзе народу ўжо за-шмат, — гэта як-быццам новая спадчына, што пазволіць народу (—ведама, польскаму) размнажацца і расьці, ня маючы патрэбы шукаць заморскіх сядзіб“....

Так, збанкрутавала ня толькі польская ўрадовая палітыка на „крэсах“, што руйнуе маральна і матарыяльна наш народ, але збанкрутавала і польская „бесстаронная“ статыстыка, збанкрутавалі польскія „вучоныя“, што па загаду ўраду выводзілі для беларускага насяленьня зусім розныя цыфры цяпер і перад Вэрсальскім мірам, збанкрутавала польская „офіцыяльная“ навука аб „крэсах“...

Мы верым, што такжа *збанкрутуюць і тыя, што ў „вялікі тыдзень крэсовы“ маніцца распаліць да нябывалае меры польскі нацыяналізм.* Калі ажно такіх „вялізарных гарматаў“ прыходзіцца ўжываць дзеля забіваньня беларускага народу, дык ясна, што і *нашы ворагі прызналі жывучасьць і сілу* гэтага народу.

У апошнім мы з імі зусім згаджаемся: голымі рукамі беларуса ня возьмеш! Згаджаемся і... не баімося!

Лаўрыновіч.

Выбары у Касу Хворых.

У нядзелю 30 верасьня ў Вільні адбудуцца выбары ў Раду Касы Хворых.

Згодна з істнуючымі польскімі законамі Рада Касы Хворых складаецца з $^{2}/_{3}$ прадстаўнікоў ад работнікаў (забясьпечаных) і $^{1}/_{3}$ ад працадаўцаў. Нават пры гэтым законе работнікі маюць магчымасьць мець большасьць у Радзе, а значыць і фактычна кіраваць ёю, але з тым варункам, што ўсе работнікі пойдуць адзіным фронтам і выбяруць запраўды моцных і маючых досьлед сваіх прадстаўнікоў. Бо калі знойдзецца хаця-б невялікая частка работнікаў, якія па нясьвядомасьці аддадуць свае галасы на здраднікаў работніцкіх інтарэсаў, якія толькі прыкрываюцца работніцкім імём, дык большасьць іх ворагаў у Радзе Касы Хворых будзе забясьпечана, і ўсе высілкі гэтай большасьці будуць скіраваны, да таго, каб развaліць гэтую важную для працоўных масаў інстытуцыю, а ўрэшце зусім зьліквідаваць яе.

А значэньне Касы Хворых для работнікаў вельмі вялікае, а з часам можа быць яшчэ шмат большае. Каса Хворых гэта такая інстытуцыя, якая нясе работніку і яго сям'і дапамогу ў найцяжэйшыя ў яго жыцьці мамэнты—у часе ўтраты працаздольнасьці ў часе хваробы. Толькі здароўе дае магчымасьць работніку працаваць і тым самым утрымліваць, як сябе, так і сваю сям'ю. Пры сучасным капіталістычным ладзе, калі прамыслоўцы зацікаўлены ў як найбольшым вызыску работніка і як найменшых выдатках па арганізацыі сваіх прадпрыемстваў, работнікам прыходзіцца працаваць у проста немагчымых гігіенічных і санітарных варунках, і дзеля гэтага часьцей, чым іншыя слаі насяленьня, яны наражаюцца на розныя хваробы.

Касы-ж Хворых якраз маюць заданьнем даць захварэўшаму работніку дапамогу як дармавым лячэньнем, так і грашоваю дапамогаю на час хваробы. Цяперашняя арганізацыя Касаў Хворых мае шмат хібаў, і вось-жа заданьнем работніцкай клясы ёсьць паставіць іх на адпаведную вышыню, імкнуцца да таго, каб Каса Хворых ахапіла ўсе формы забесьпячэньня работнікаў, каб складкі на ўтрыманьне Касы Хворых нясьлі выключна працадаўцы, каб хворым работнікам выплачвалася пэнсія поўнасьцю, каб выдавалася дадатковая дапамога на выпадка цяжкай хваробы члена сям'і, каб грашовая і мэдыцынская дапамога давалася работніку з першага дня хваробы, каб забясьпечаны ў Касе Хворых былі ня толькі работнікі, але і безработныя, каб у Рады Касаў хворых выбіралі толькі работнікі, а не працадаўцы, каб кожны работнік у ўстановах Касы Хворых мог паразумецца ў сваей уласнай роднай мове.

Дзеля таго, каб усе гэтыя мэты былі зьдзейсьнены, работнікам патрэбны адзіны фронт проціў капіталістаў, асабліва ў сучасны мамэнт, калі, ўва ўсім сьвеце ідзе напружанае змаганьне паміж гэтымі дзьвюма сіламі. На жаль, на нашым Віленскім грунце гэтага аб'яднаньня мы ня бачым. Ня кажучы ўжо аб адкрытых здрадніках працоўных, хадэках, якія выступаюць са сваім сьпіскам № 3, ідучы рука аб руку з капіталістамі, нават сярод сацыялістычных групаў не дайшло да паразуменьня і ня выстаўлена супольнага сьпіску кандыдатаў. Прычынай гэтага—нацыяналізм Польскай Сацыялістычнай Партыі і яе ўгадовая палітыка, добра выявіўшаяся за ўвесь час істнаваньня Незалежнай Польшчы.

Група інтэрнацыяналістаў, выступаючая са сьпіскам № 6 пад лёзунгам адзінства работніцкага фронту бяз розьніцы іх нацыянальнасьці і палітычных паглядаў, спатыкае вострыя напады з боку кіраўнікоў P. P. S. Жыдоўскія сацыялістычныя партыі выступілі з асобнымі сьпіскамі. Гэтае раздрабленьне сілаў у змаганьні з аднолітым фронтам капіталістаў можа даць дрэнныя вынікі для работнікаў у часе выбараў, стваракочы небясьпеку анты-работніцкае большасьці, зложанай з пра-

цадаўцаў і здраднікаў работніцкай клясы, з так-званых „хрысьціянскіх саюзаў“.

Работнікі павінны добра зразумець, што толькі ў адзінстве сіла, што толькі выступаючы адзіным салідарным фронтам змогуць быць пераможцамі ў барацьбе з вызыскуючым іх капіталам і аддаць свае галасы за сьпісак, які йдзе па шляху гэтага аб'яднаньня ўсіх работніцкіх сілаў, за сьпісак № 6.

Тым болей за гэты сьпісак павінны аддаць свае галасы работнікі-беларусы, бо гэта адзіны сьпісак, які ня робіць розьніцы паміж палякам, жыдам ці беларусам, не нясе нацыянальна-шовіністычных клічаў разьдзелу на нацыянальным грунце ў работніцкай сям'і.

Яз.

Палітычныя падзеі.

Клопаты Лігі Народаў.

Не заўсёды тое, што здабыта сілай аружжа, можна на векі-вечныя сілай-жа ўдзяржаць. Некалі немцы забралі ў французаў Эльзас і Лётарынгію і паўвеку дзяржалі гэтыя землі пад сваей уладай,—ажно вось прышла сусьветная вайна, і „забраны край“ вярнуўся да Францыі.

Сілай аружжа забрала Польшча Заходнюю Беларусь з сэрцам нашага краю, Вільняй. І, хаця, забіраючы Вільню, польскі ўрад абвяшчаў усяму сьвету, што гэта „тутэйшае“ войска зрабіла „бунт“, каб далучыцца да Польшчы,—ды нядаўна п. Пілсудскі прызнаўся, што тады ён проста абдурыў Эўропу, бо захват Вільні зроблен па яго, Пілсудскага, загаду.

Значыць, *праўнае падставы* ў заўладаньні Вільняй Польшча ня мела, а так-званы „Віленскі Сойм“, сфабрыкаваны ўладай „Сярэдняе Літвы“ бяз учасьця ў ім беларусаў, літвіноў і жыдоў, ня меў ніколі такое павагі, каб яго голас нехта прызнаў голасам усяго насяленьня.

З гэтае прычыны Літва падняла ізноў у Лізе Народаў справу аб Вільню, заяўляючы, што Польшча ўладае гэтым местам незаконна. І, судзячы паводле тэлеграфных вестак, Ліга аддасьць гэту справу ў Найвышэйшы Міжнародны Трыбунал у Гаазе, што ўжо прызнаў раз няэгоднасьць палітыкі Польшчы з прынятымі ёй на сябе абавязкамі ў справе нямецкіх каляністаў.

Праўда, справа яшчэ ня вырашана: Ліга Народаў не сьпяшаецца, бо палажэньне яе дужа прыкрае. Хаця Рада Паслоў вялікіх дзяржаў прызнала ўсходнія граніцы Польшчы і гэтым як-быццам згодзілася на польскае валаданьне Вільняй, але вялікія дзяржавы памятаюць, што яны раней сулілі Расеі. Паводле гэтых пасулаў Усходнюю Беларусь дзяржавы Антанты ўважалі за ўласнасьць Расеі. Дык цяпер ім няма як прызнаць Вільню адкрыта ці то за Польшчай, ці за Літвой, і трэба спадзявацца, што справа споркі між апошнімі будзе доўга зацягівацца і аканчальна ня будзе разьвязана ні ў адзін ні ў другі бок.

Многа клопату робяць Лізе справы нялічаных *спрэчак Польшчы з усімі суседзямі*: так, цяпер на парадку дня стаіць справа польска-чэскае споркі аб Яважыну,—і яе Ліга таксама доўга зацягівае, але цяпер маніцца вырашаць аканчальна.

Зусім зразумелая рэч, што Польшча і Чэха-Славакія стараецца атрымаць у *Радзе Лігі* месца для сваіх прадстаўнікоў, бо дагэтуль іх тамака ня было. Так-званая „малая антанта“ (Румынія, Чэха-Славакія і Юга-Славія) пастанавілі выставіць і падтрымліваць кандыдатуру чэскага міністра Бэнэша, але адначасна, каб не сварыцца з Польшчай, абяцаліся падтрымліваць і кандыдата Польшчы. Аднак, здаецца, падтрыманьне гэтае ня вельмі шчырае—Польшчы яе паўдзённыя суседзі баяцца, бо тут моцнае гняздо пачаў вьвіваць *фашызм у сувязі з італьянскімі фашыстамі*: нават ёсьць праект аддаць польскія капальні вугальля ў арэнду саюзу італьянскіх фашыстаўскіх коопэратываў. А Італія якраз пагражае дзяржавам „малае антанты“, перад усім Юга-Славіі, у якой італьянцы захапілі места і порт Р'еку (Фіумэ).

Тое, што перажывае цяпер Польшча, бязумоўна дае грунт дзеля чутак аб нямінучым *унутраным перавароце*—ці то, як піша пасол Заморскі, з боку Пілсудскага, ці, як кажуць левыя, з боку эндэкаў. Узрост забастовачнага руху ў сувязі з нячуванай дагэтуль даражоўляй, узбурэньне нават сярод урадовых чыноўнікаў, якім урад за гэты месяц прымушаны блізу *надвоіць* пэнсіі,—усё гэта, побач з нейкімі дзіўнымі перавозкамі войск, дае аснову дзеля самых рознародных чутак і спадзяваньняў.

У міжнароднай палітыцы агульная ўвага ўсё-ж такі зьвернена па-старому на нямецка-францускія адносіны. Пасьля *нарад Бальдвіна з Пуанкарэ*, што адбыліся надовячы ў Парыжу, Францыя як быццам „памягчэла“, каб не раздражняць Англіі, і Нямеччына быццам-то гатова пайсьці на ўступкі ў справе спыненьня пасыўнага праціўленьня ў Руры. Намячаюцца і новыя варункі сплаты немцамі кантрыбуцыі.

У Саюзе Сацыялістычных Радавых Рэспублік—навіна: радавы ўрад абвесьціў утварэньне новае радавае рэспублікі *Манголіі*, якая ўваходзе ў склад Саюзу.

Чэскі ўрад афіцыяльна прызнаў Саюз Сац. Рад. Рэспублік. Польшча ўсё яшчэ ўхіляецца ад гэтага, дый то ў вельмі няўдалай форме, што выклікала ноту ўраду С.С.Р.Р., поўную насьмешак і паўчэньняў на адрасу польскага ўраду.

Аль.

ПОЛЬШЧА.

„Kurjer Polski“ паведамляе, што выданы загад аб перамяшчэньні войск: да Варшавы прыходзіць з Пазнані 14 дывізыя; да Вільні з Варшавы 28 дывізыя, а да Пазнані йдзе з Вільні 1 дывізыя. Да Уладзіміра Валынскага пераходзіць 7 полк уланаў з Менску Мазавецкага. Польская опозыцыйная прэса прыдае гэтым перамяшчаньням вялізарнае значэньне, бачучы ў гэтым жаданьне ўраду мець у сталіцы прыхільныя да сябе вайсковыя аддзелы. Трэба дадаць, што гэтыя масавыя перамяшчэньні войск будуць каштаваць скарбу шмат міліярдаў; гэты, здавалася-б, зусім непатрэбны выдатак робіцца якраз тады, калі цяперашні ўрад і соймавая большасьць так многа крычаць аб ашчаднасьці, якая праводзіцца коштам народнай асьветы, зямельнай рэформы і г. д.

У чацьвер, 20 верасьня а 10 гадз. у вечары выбух вялізарны пажар газаў у капальні „Рэдэн“, у якой працавала цэлая партыя работнікаў. Работнікі на гэтай капальні ўжо а 5 гадз. адчувалі, што газ прасочваецца і хаця аб гэтым зараз-жа была паведамлена дырэкцыя, гэтая апошняя ня прыняла ніякіх мэраў асьцярожнасьці і змусіла другую зьмену работнікаў спусьціцца ўніз. Паехала ў капальню 180 работнікаў, а вярнулася здаровых толькі 20. Лічбу ахвяр трудна ўстанавіць. 22 верасьня а 6 гадз. вечарам капальня, дзе быў пажар, заваліласа. З палаючай капальні дасталі 38 забітых, яшчэ не далічваюць 50 работнікаў. Абурэньне сярод работнікаў вялізарнае. Профэсыянальны Саюз горных работнікаў выслаў тэлеграму да Ураду Саюзу Горных Работнікаў, каб у сьледчую камісію, аб праступнай дзейнасьці адміністрацыі капальні былі дапушчаны прадстаўнікі Саюзу.

З прычыны адмовы прамыслоўцамі Домброўскага раёну выплаціць горным работнікам 27 % дадатку на дарагоўлю, устаноўленага статыстычнай камісіяй, магчыма забастоўка работнікаў гэтага раёну.

У Варшаве адбыўся вялікі мітынг служачых у дзяржаўных установах і прамоўцы сьцьвердзілі варожае становішча хьена-пястоўскай большасьці адносна да патрэбаў служачых. Пастаноўлена дамагацца выплаты ўсіх належных дадаткаў на дарагоўлю, згодна з пастановамі Статыстычных камісіяў і, калі ўрад ня выпаўніць да 5 кастрычніка гэтых дамаганьняў, распачаць забастоўку.

Дрэнна прыходзіцца сучаснаму ўраду, калі ўжо нават урадоўцы пагражаюць забастоўкай.

НЯМЕЧЧЫНА.

Нямецкі ўрад публікуе гэткі камунікат: Нямеччына гатова дапамагчы да ўстанаўленьня нармальных эканамічных адносінаў у Рурскай вобласьці, дамагаецца адпак перад гэтым амнэстыі для прыгавораных праз суды дзяржаў Антанты, права вярнуцца ўсім выдаленым з акупаваных абшараў і звароту немцам права адміністраваньня гаспадаркай у Рурскім басэйне.

Дзяржаўная Рада зацьвердзіла дадатковы буджэт на 1923 г., у якім між іншым прадбачана сума ў 1931 трыльёнаў марак на падтрыманьне пасыўнага опраціўленьня.

У раёне Эсэн узорвана дынамітам часьць мосту і жалезнай дарогі.

Бэрлінскія газэты паведамляюць, што ў шмат якіх мясцох, а асабліва ў прамысловых цэнтрах, зноў паўсталі забурэньні на сацыяльным грунце. Камуністычная агітацыя разьвіваецца, згодна з гэтымі інфармацыямі, у застрашаючы спосаб. Сучасным лёзунгам камуністаў ёсьць: „Штрэзэман таксама ня зробіць нічога добрага“. Гэты лёзунг знаходзіць послух ня толькі сярод работнікаў, але і сярод шырокіх мяшчанскіх слаёў. У палітычных колах лічацца з магчымасьцю, што найбліжэйшы пераварот распачнецца ў Саксоніі пад кіраўніцтвам камуністаў. Адначасна спадзяюцца, што распачнецца правы—фашыстаўскі рух у Мэкленбургу, Усходняй Прусіі і Баварыі. Кіраўнікамі правага руху зьяўляюцца ген. Людэндорф і князь Рупрэхт баварскі.

Урад Штрэзэмана пастанавіў змагацца з усялякімі выступленьнямі ўсімі срэдствамі. З гэтай прычыны адбылася нарада, у якой прымалі ўчасьце канцлер Штрэзэман, міністры ўнутраных спраў і абароны і шэф арміі.

БАЎГАРЫЯ.

Работнікі і сяляне ў Баўгарыі выступілі проціў фашыстаўскага ўраду. На чале руху стаяць камуністы. Цэнтрам руху зьяўляецца Старая і Новая Загора. У старой Загоры дайшло да бою паміж войскам і групай узброеных работнікаў. Есьць забітыя з абодвых бакоў. Так сама зроблены напад на паліцыю ў м. Чырпан. У Новай Загоры камуністы абвесьцілі радавы ўрад.

Абвешчана асаднае палажэньне. Кароль падпісаў дэкрэт аб палёвых судох і роспуску парлямэнту.

Чырвоныя рожы.

1. **Пан Вольскі** — гаспадар паселку з лецішчамі (дачамі) пад вялікім местам на Беларусі; садавод, росьціць рожы і іншыя краскі; стары, сівы, самавіты і паважны панпаляк.
2. **Панна Марыня**—ягоная дочка; слабенькая, поэтычная.
3. **Слуга.**
4. **Мацяйчук**—салдат-беларус.
5. **Ванька** } салдаты-маскалі.
6. **Санька** }

ЗЬЯВА I.

Восень 1917 г. Вечар. Страўня ў доме Вольскага. Вокны глуха зачынены. На стале—самавар, лямпа з прыгожым шаўковым каптуром і вялізны пук нязвычайна буйных і харошых чырвоных рожаў. За сталом **Вольскі** чытаець газэту расейскай паступовай буржуазіі „Рѣчь“, а **Марыня** лістаець то „Журналъ модъ“, то польскую часопісь „Tygodnik Illustrowany“.

Марыня. (Настаўляець вуха к вакну). Ізноў ідзець цягнік. Мабыць, воінскі з дэмабілізаванымі салдатамі.

Вольскі. З трусамі, дэзэртырамі і марадзёрамі.

Марыня. А каторай гадзіне, татачка, мы заўтра выяжджаем з Вольскага?

Вольскі. Калі пакаваньне скрынак будзе да вечара скончына, дык гадзін у 8, як сьцямнеецца, мы выедзем. (Слухаець таксама). Іх цяпер многа праходзіць розных...

Марыня. Каго, татачка?

Вольскі. Цягнікоў, кажу, многа, дзетка, розных праходзіць.

Марыня. А, ну так... (Паслухаўшы). Ведаеш, татачка, мне чамусь нязвычайна прыемна слухаць шум цягніка позным вечарам у канцы лета ці ў сухія дні восені. Так сумна і поэтычна—шуміць, шуміць, шуміць... Колькі ў гэтым шуме хараства! Аж неяк страшна робіцца.

Вольскі. Ты радзілася поэткай, Марынька! Толькі ўсяго трэба ў меру, нават поэзіі, каб не даходзіла да страху. (Паварачвае і ахарашвае рожы).

Марыня. Дзякуй, татачка, за комплімэнт, але якая з мяне „поэтка“, калі ў мяне й слоў такіх, што да поэзіі, няма. (Апраўляець рожы разам з ім, задумваецца і раптоўна прыймаець рукі).

Вольскі. (Устрывожана). Што табе, дзетка? (Гладзіць яе дрыжачую руку).

Марыня. (Туліцца к яму, аглядаючыся на вакно). Даруй мне, татачка! Гэта ўсё мае нягодныя нэрвы.

Вольскі. Вакно зачынена вакеньніцамі, дзетка!

Марыня. Дык... наадварот... мне хацелася-бы яшчэ ясьней чуць шум цягніка. Цяпер зусім сьціхла: мабыць, цягнік прыйшоў на Вольскую пляцформу. Ведаеш, татачка... Мне ўсё здаецца, што з адным з гэтых цягнікоў, якія так часта шумяць, прост адзін за адным, прыедзе наш Казя. А Казя цяпер так далёка, далёка...

Вольскі. Я быў-бы вельмі рад, каб яго плаваньне на гэты раз спынілася, і каб наш Казя пад час крызісу рэвалюцыі быў з намі. (Нахіляе вуха ў бок дзьвярэй).

Марыня. Вецер шумаціць восенным лісьцем... Ах, бедненькі наш Казя! Ён усё роўна не засьпеець ужо сёлетніх вольскіх рожаў, якія так любіў ён паднасіць маленькім паннам Вайніловічанкам, як прыяжджаў з Кранштату ў одпуск. Да яго прыезду яны заснуць зімовым сном. (Ізноў раптоўна прыймае руку ад чырвонага пуку). Рожы заснуць...

Вольскі. Што табе, дзетка? Ты расстроіла сябе ўспамінкамі. Хочаш, я вынесу рожы ў прысьцен (на вэранду)?

Марыня. Не, татачка, ня трэба. Прост, я падумала аб рэвалюцыі.

Вольскі. Рэвалюцыя... Панства Вайніловічы ў самую пару выехалі з свайго двара ў места. А я не магу сабе даравацъ, што дзеля дагляду за рожамі мы засталіся тут аж дагэтуль... А галоўнае, што я хоць цябе адную ня выправіў раней ў места.

Марыня. Усё 'дно я не паехала-бы без татусі. Дый дарма, татачка, цяпер сябе вінаваціш: бо забываешся на тое, што мы ўсё спадзяваліся, спадзяваліся, чакалі... (Слухае, паслухаўшы ўстаець).

Вольскі. Дальш цягнік пайшоў...

Марыня. А мне здалося, быццам на чым іграюць.

Вольскі. Можа, праезныя салдаты? (Уздыхае).

Марыня. Іграюць... і пяюць... А мне так сумна.

Вольскі. (Устае). Ну, дзетка, спацькі ўжо пара. Ідзі кладзіся—і сьпі спакойна.

Марыня. (Кладзець яму рукі на плечы). І ты, татуся, не сядзі! Ідзі адпачываць, і дакляруй мне, што таксама будзеш спаць спакойна.

Вольскі. Добра, дзетка, добра! Дабранач! (Цалуе, і задумаўся).

Марыня. Дабранач, татачка! (Таксама, цалуючы бацьку, мімаволі задумалася і прыслухалася).

Вольскі і **Марыня** (разам). На гармоніку гдзесь іграюць... (Разьвітваюцца яшчэ раз). Дабранач! Дабранач! Сьпі спакойна! Сьпі спакойна! (Марыня выходзіць, пасылаючы з дзьвярэй пацалунак; пан Вольскі астаецца—задуманы, шарпаючы апушчаную газэтаю).

ЗЬЯВА II.

Вольскі. Рэвалюцыя! Так... доўгачаканая, жаданая... Мне няма чаго баяцца тутэйшага народу—маіх ціхіх, спакойных беларусаў. Трыццаць гадоў з лішкай жыву я тут з імі ў суседзкай прыязьні і згодзе. Трыццаць гадоў! Праўда, калі я быў яшчэ хлапчуком, а бацька, хай сьвят ляжыць, дзяржаў тут у князя Любамірскага пасэсію, можа й былі яшчэ якія крыўды? Але тады-ж і час такі быў. Можа, бацька-нябожчык часам і лішне дорага браў з мужыкоў і запашнікаў, даючы ім панскую зямлю ад сябе наабработ. Можа, часам і судзіўся за няўстойку. Можа, нават даходзіла калі да розаг на суду... Але-ж судзіў валасны суд, самі-ж мужыкі каралі толькі нядбалых, гультаёў п'янчуг. Ня думаю, каб дахадзіла калі да поўнае нормы—19 розаг. А пасьля, як бацька памёр, і я адрокся ад гэтых пасэсій і заняўся садаводзтвам,

ГІШПАНІЯ.

Фашыстаўскі ўрад Прімо дэ-Рівэры навязвае цесны контакт з фашыстаўскім урадам Мусоліні ў Італіі. З гэтай мэтай адбудзецца падарожа гішпанскага караля Альфонса да Рыму ў палове лістапада г. г.

На падставе дэкрэту па ўсім абшары Гішпаніі ўведзены ваенныя суды.

Гішпанскі флёт бамбардыруе Альгуцэнае у Мароко.

Эвакуацыя Корфу.

З Афін паведамляюць, што эвакуацыя Корфу праз італьянскае войска ўжо распачалася. Артылерыя грузіцца на караблі.

С. С. Р. Р.

На японскую катастрофу адгукнуліся ўсе рэспублікі Саюзу. Ахвяры складаюць усе слаі насяленьня. З Уладзівастока адыйшоў у Японію параход з санітарным атрадам, грузам прадуктаў, лекарстваў—агульнай вартасьці на 400.000 залатых рублёў.

Па ўсяму абшару Саюзных Рэспублік з вялікім захопленьнем адсьвяткаваўся "міжынародны дзень моладзі".

Маскоўская прэса адкідае пушчаныя румынскімі газэтамі весткі аб тым, што быццам С.С.Р.Р. у перагаворах з Румыніяй прызнаў „анэксію" (захват) Бэсарабіі і згадзіўся на граніцу ўздоўж Днястра.

Радавая прэса піша, што ў перагаворах абгаварываліся толькі пытаньні тэхнічнага і паліцэйскага зьместу.

Паводле вестак „Праўды" ўраджай гэтага году больш як 3/4 сярэдняга даваеннага. У параўнаньні з прошлым годам засеяна зямлі больш на 18%. Ураджай забясьпечыць ня толькі ўнутраны рынак, але і намечаную праграму вывазу. Гандлёвыя опэрацыі па вывазу збожжа пашыраюцца. Зроблены рад дагавораў з францускімі і галяндэрскімі фірмамі. Расьце папыт на расейскую пшаніцу ў Францыі, Італіі, Турцыі і Польшчы. У портах Чорнага мора ладуецца 23.000 тонаў збожжа на нямецкія і галяндэрскія параходы.

В.Ц.К. Украінскай Рэспублікі даравалў правы украінскага грамадзянства значнай лічбе эмігрантаў, якія прасіліся, каб вярнуцца на бацькаўшчыну.

Значнейшымі дзяржаўнымі і коопэратыўнымі лясьнымі прадпрыемствамі арганізавана акцыйнае таварыства па вывазу лесу—„Лесэкспорт".

Бліжэйшая чарговая сэсыя Саюзнага Цэнтральнага Выканаўчага Кам-ту адбудзецца 7/XI у Тыфлісе.

Красін у сваей прамове на маскоўскай выстаўцы заявіў, што манаполія вонкавага гандлю дае гэткія зыскі Саюзным Рэспублікам, што аб спыненьні яе ня можа быць мовы. Наркомвнешторг — найзначнейшы гандляр Саюзу на вонкавым рынку—мае заграгічны крэдыт, якога не меў да вайны ні адзін расейскі купец. Дзякуючы гэтаму торговы баланс С.С.Р.Р. ўжо стаў актыўным, гэта значыць, вываз перавышае ўвоз і, як казаў Красін, на значную суму—200 міл. рублёў золатам. Манаполь заграгічнага гандлю дае магчымасьць Саюзным Рэспублікам забароны такога ўвозу і вывазу, які шкодзіць эканамічным інтарэсам краю.

Вядомы амэрыканскі сэнатар Кінг, аб'ехаўшы разам з групай амэрык. палітычн. дзеячоў Украінскую Рэспубліку, заявіў у украінскай прэсе, што ён зьдзіўлены хуткасьцяй гаспадарчага адраджэньня краю.

З Польскага Сойму.

Аб тэрміне склікаңьня Сойму.

Як ведама, Соймовая лявіца падняла апошнімі днямі пытаньне аб найскарэйшым скліканьні Сойму, матывуючы сваё жаданьне надзвычайным фінансавым крызысам, дарагоўляй і агульным расстройствам жыцьця ў Польшчы.

Віцэ-маршалак Сойму п. Сэйда за адсутнасьцю ў Варшаве хворага маршалка Сойму п. Ратая, конфэраваў у гэтай справе 20 гэтага месяца з прадстаўнікамі розных клюбаў і між іншым з прадстаўнікамі клюбаў нацыянальных меншасьцяў. Ад беларускага клюбу быў закліканы віцэ-маршалкам п. Сэйдай прысутны ў той час у Варшаве віцэ-старшыня клюбу пасол М. Кахановіч, які выказаўся за як найскарэйшае скліканьне Сойму, матывуючы гэта тым, што:

1) трэба нарэшце скончыць з вечным адкладам і невырашэньнем пытаньня аб пачатковых беларускіх школах, якіх насупроць польскай канстытуцыі не дазваляюць адчыняць, а беларускім сярэднім школам чыняць усялякія перашкоды для іх істнаваньня;

2) трэба безадкладна прыступіць да праведзеньня на „Крэсах Усходніх", г. ё. на беларускіх і ўкраінскіх тэрыторыях, зямельнае рэформы. Люднасьць на крэсах вельмі незадаволена тым, што землі раздаюцца асаднікам, прыяжджаючым здалёк, а тутэйшым адвечным жыхарам зямлі няма;

3) трэба як найскарэй зьмяніць закон аб абыватэльстве, бо цяперашні закон не надае права абыватэльства вельмі значнай часткі жыхароў Усходніх Крэсаў—пераважна беларускай і наагул няпольскай інтэлігенцыі, што як-бы знарок зроблена, каб абязьсіліць беларускі народ з боку культурнага.

У далейшай размове пасол М. Кахановіч выказаўся за скарэйшы разгляд Соймам закону аб самаўрадах, аб адбудове зьнішчаных вайной нашых вёсак і інш.

На гэтым размова скончылася, пры чым п. Сэйда абяцаў зьвярнуцца да п. міністра асьветы Глонбіньскага з запытаньнем, у якім палажэньні знаходзіцца справа апрацаваньня ўставы аб беларускім і украінскім школьніцтве.

Ня гледзячы на дамаганьне опозыцыйных клюбаў аб найхутчэйшым скліканьні Сойму трэба думаць, што Сойм ня будзе скліканы раней паловы кастрычніка. Некаторыя соймавыя камісіі распачнуць працу пасьля 1-га кастрычніка. На 25 верасьня склікаецца конвэнт сэньёраў, які аканчальна ўстановіць тэрмін скліканьня Сойму.

Старшыня соймовай вайсковай камісіі вызначыў першае паседжаньне вайсковай камісіі на 2 кастрычніка. На парадку дня знаходзіцца проект уставы аб агульным абавязку вайсковай службы. Камісія працаваць будзе штодня, каб хутчэй апрацаваць проект.

З газэт.

„Wielki tydzień kresowy".

Эндэцкія газэты, абвяшчаючы „вялікі тыдзень крэсовы", прадстаўляюць яго нечым кшталтам „крыжавога паходу" дзеля ратаваньня гаспадарства! „Gazeta Warsawska", адзначыўшы, якое значэньне маюць для Польшчы марскія порты, заклікае польскае грамадзянства, каб зразумела ня менш важнае значэньне „Крэсув" усходніх:

> Ушчэмленая паміж Нямеччынай і Расеяй, Польшча можа захаваць сваё істнаваньне і сваю незалежнасьць толькі тады, калі будзе вялікай дзяржавай з значнай лічбай жыхароў і з даволі абшырнай тэрыторыяй. І вось—адна з прычын, дзеля якое над усходнімі крэсамі павінен лунаць штандар з Белым Арлом.

Ідэалёгія эндэкаў, як бачым, дапускае такое разважаньне: мне падабаўся гадзіньнік нейкага незнаёмага, дык я—за горла яго! Праўдзівая готтэнтоцкая мараль... На жаль, як піша тая-ж газэта, уся польская прэса горача вітае „крыжавы паход" на „крэсы", — толькі адзін „Robotnik" псуе агульную гармонію. Апошні пад загалоўкам „Wielki tydzień endeckiego kłamstwa", паміж іншым, піша:

> Эндэкі йдуць на „Крэсы" з клічам, што тамака няма ані беларусаў, ані украінцаў—прызнае толькі маскалёў,—што маса тамтэйшага насяленьня—гэта толькі этнаграфічны матар'ял, які ўсялякімі спосабамі і чым хутчэй трэба прыняволіць да польскасьці.
>
> Гнібеньне няпольскае большасьці на „крэсах"—вось мэта Хіены.
>
> Надовячы ў „Robotniku" пасол тав. Ул. Узембло даў нарыс фатальнае палітыкі Польшчы ў Беларусі, што давяла да цяперашніх сумных адносін. На „крэсах" вядзецца палітыка культурна-нацыянальных перасьледаваньняў і паліцэйскага гвалту ўва ўсіх галінах жыцьця. Адначасна і ў цеснай сувязі з гэтым—вядзецца палітыка сацыяльнага ўціску, скіраванага проці сялянства. Імення на „крэсах" асабліва яскрава выяўляецца клясава-панскі характар эндэцкае палітыкі.
>
> „Шчасьліва" давялі да таго, што перасьледаваньнямі, беззаконьнем, зьдзірствам узбурылі да найвышэйшае ступені беларускае насяленьне і украінцаў на Валыні. А былі-ж тамака вельмі сільныя імкненьні да паразуменьня з Польшчай,

---

не рабіў я ім ніякае крыўды. А ці-ж я не памагаў ім у тыя страшныя 90-я гады, калі наш зьбяднелы, галодны народ ішоў тысячамі капаць зелязьніцы па ўсёй Расеі і паміраў там ад пошасьцяў і цяжкае працы? Ніколі, ніводнага разу не параіў я ім перасяляцца на Амур, і памагаў няшчасным, якія варочаліся адтуль назад на раскіданыя гнёзды.

Сам я жадаў, каб прыйшла яна, рэвалюцыя, каб згінуў навекі гэты зьдзек над вольнай асобай чалавека, гэтае праклятае самадзержства. А цяпер? Цяпер... Вось яно зьдзейсьнілася маё жаданьне, і я... і ў душы маёй нейкія падрахункі... Мне сумна!

ЗЬЯВА III.

Выходзіць у белам капоце **Марыня** і кідаецца з наўмыснай бодрасьцю к бацьку.

Марыня. Ну чаму-ж татачка не пайшоў яшчэ спаць? Татачка не павінен смуціцца! Мы заўтра выедзем. (Маўчыць троху). Заўтра-ж, татачка, выедзем. (Даўжэй маўчыць). Калі-б нават што... калі-б нават што прылучылася... (Вольскі нэрвова здрыгаецца, яна палахліва кінула вачмі). Сяньня-ж тут яшчэ начуюць некаторыя нашы летнікі (дачнікі). З намі наш верны слуга Ясь. Вось яшчэ гдзесь іграюць і гамоняць...

Вольскі. (Думаючы сваё). Так, яшчэ йграюць і гамоняць, Марынька...

Марыня. Урэшце, калі-б сюды зайшлі якія праезныя здэмабілізаваныя, я выйшла-бы наўперад, стала-бы вось так... (Становіцца як для прамовы). Узяла-б за руку свайго татуську і сказала-бы ім... (гаворыць надарваным голасам). Сказала-бы ім... (Вольскі стаіць панурана). Таварышы! Хай жыве рэвалюцыя! Шапкі далоў! Вы бачыце перад сабою чалавека, які скрозь усё сваё жыцьцё стаяў за просты народ...

Вольскі. Ну, Марынька! Не канфузь мяне.

Марыня. ...Які ўсімі сіламі свае душы хацеў вызваленьня вольнай асобы чалавека ад старога рэжыму, ад яго зьдзеку і ўціску! (Вольскі вышэй паднімае галаву). Які змагаўся за ідэалы, пастаўленыя цяпер вамі на дзенны парадак...

Вольскі. (Горка). Марынька! Яны не зразумеюць цябе. Скажы ім лепей аб хлебе і аб міру.

Марыня. (Са сьлязьмі). Таварышы! Вы бачыце перад сабою таксама бацьку, сын якога, мой мілы братка Казя, якім мы маем поўнае права гардзіцца, бароніць Расею ад ворага, як і вы, хоць ён паляк, а ня рускі... (Узнэрвавалася).

Вольскі. (Шчыра). Эх, лепей бараніў-бы ён цяпер айчызну Польшчу, паўстаючую бы Лазар з мёртвых. Ну, Марынька, Марынька! Супакойся, дзетка! Выпі сьцюдзёнае гарбаты...

Марыня. Яшчэ ня ўсё, татачка... Я ім скажу, татачка, што наш Юзя забіты на Японскай вайне. Завошта-ж ён забіты, татачка? І мамачка дзеля таго... памёрла... без пары... (Плача).

Вольскі. (Поіць яе гарбатаю). Супакойся! Супакойся!

Марыня. Даруй, татачка! Я ўжо нічога. А калі-ж гэта, татусю, так несправядліва: чаму рэвалюцыя карае ня толькі вінаватых, але й зусім, зусім нявінных людзей. (Уздыхае). Вось-жа цябе, татачка, так шануюць усе тутэйшыя сяляне. І ты— паляк, а яны рускія.

Вольскі. (Папраўляючы). Беларусы, дзетка. У іх свая псыхалёгія, не падобная да маскоўскай. Але цяпер усё перамяшалася... Рэвалюцыя, дачушка, сьлепа як стыхія. Яна не разьбірае, ёй некалі разьбіраць, хто вінаваты, хто нявінны. І нават тутэйшыя сяляне, Марынька, могуць шанаваць ува мне ці наагул, па іхнаму, ў пану— добрага, справядлівага чалавека, але ад гэтага яны не перастануць ненавідзець усіх нас, усіх хто так ці гэтак пан, хто ў чорнай вопратцы, хто ня з імі.

Марыня. (Угледзіўшыся ў чырвоныя рожы). Татачка! Але навошта кроў? Я не хачу!

Вольскі. Марынька, я вынесу рожы ў прысьцен (на вэранду). Яны раздражняюць цябе сваім крывавым колерам. Ты, дзетка, супакоішся... (Гладзіць яе па галоўцы).

Марыня. Не, татачка, ня трэба. Я вазьму сябе ў рукі. (Слухае). Вось усё яшчэ йграюць гдзесьці, нават як-бы крычаць ці што...

Вольскі. Ды не, дзетка: гэта вецер шуміць, і толькі... Як зазвычай у восень...

Марыня. Татачка! Што я вас папрашу: тут гэтая настаўніца, што хоча вучыць дзяцей пабеларуску, нават польскіх...

Вольскі. Ну-ну! Бо яна й каталіцкіх дзяцей лічыць за беларускіх... Хацела вучыць, але гэта ёй не ўдалося.

Марыня. Татачка, я ведаю, што яна несправядліва рабіла. Яна такая фантазёрка, ўсё з Беларусяй носіцца, думае нават, што й Беларусь будзе самастойная так, як і Польшча...

Вольскі. (Перабіваючы). Глупства! Фантазіі!

Марыня. Я ведаю, што татачка не спагадае гэтым фантазіям. Але настаўніца тая цяпер такая няшчасная, адна з маткаю, і схапіла сухоты...

Вольскі. Ну, і хай ёй памагаюць яе беларусы.

Марыня. Татачка, ды не аб тое. Яна думае, што тата перашкодзіў ёй з гэтаю школаю, можа, які жаль мае на тату... А цяпер яе, бедную, поп выганяець з школьнага будынку, за тое што царкоўны дом, каб адчыніць там расейскую школу, дык яна хворая на сухоты, безграшовая, ня мае куды дзецца. Ёй-бы трэба лячыцца. Татачка! Хай татачка ёй чым пасобіць...

Вольскі. Я пасобіў-бы ёй, але яна гэты падсобак скіруе не на сябе, а на свае беларускія фантазіі, на гэтую нячутую спрадвеку беларускую школу. Я не магу ёй у гэтым пасабляць, дзетка.

Марыня. А мне яе шкода, татачка, хоць яна такая нейкая нясуразая дзяўчына. Мне так хочацца, каб усім людзям было добра, каб ніхто ні на каго ня меў жалю. Цяпер столькі разьліваецца людзкое крыві. Ах, навошта кроў, татачка?

Вольскі. Цябе, дзетка, чырвоныя рожы сваім колерам расстроілі. Ідзі сьпі, дзетка! Я ўжо падумаю аб гэтай настаўніцы, хоць і не знаходжу сэнсу ў яе фантазіях а беларушчыне.

Марыня. Дзякую, татачка! Дабранач! (Вольскі вядзе дачку да дзьвярэй, варочаецца, стаіць у задуме).

Псэўдонім.

(Канец будзе).

імкненьні абаперціся аб Польшчу. Эндэцка-зуброўская палітыка з запраўды пякельным талентам змарнавала ўсё гэта.

Гэтыя фальшывыя ратаўнікі польскасьці на „крэсах“ адпіхаюць ад Польшчы вялізарную большасьць насяленьня „крэсув“.

Больш таго: яны прост *вучаць* тамтэйшы народ нацыянальнае барацьбы! Эндэцкая палітыка, праваціруючы народ, даводзіць да абастрэньня антаганізмаў, да шыбкага ўзросту нацыяналізму і сэпаратызму. У імя інтарэсаў „крэсовых“ зуброў і чыноўніцтва, дзеля ўзмацаваньня панаваньня ў Польшчы рэакцыйнае хіенскае своры—робіцца ўсё, каб падкапаць інтарэсы гаспадарства на „крэсах“.

І ў імя гэткіх пёзунгаў і такое палітыкі ладзіцца „Wielki tydzień Kresowy“...

Так піша „Robotnik“.

Але ў тым-жа „Robotniku“ знаходзім вестку, якая наводзіць надужа цікаўную думку. У маленькай заметцы „Rząd umacnia się“ „Robotnik“ гаворыць:

У соймавых колах шмат гаворыцца аб перамяшчэньні вайсковых часьцін, якое імкнецца да таго, каб у Варшаву перавясьці пазнанскія палкі замест тых, што цяпер тамака знаходзяцца. Паслы, добра знаёмыя з гэтай справай і кажуць, што гэтыя перамяшчэньні з вайсковага пункту гледжаньня ня маюць ніякае вагі, і што адзінай мэтай іх можа быць толькі жаданьне ўраду мець у сталіцы „верныя і адданыя яму“ войскі, якімі лічацца пазнанскія палкі. Ідзе аб тое, каб можна было абаперціся на гэтых „пэўных“ вайсковых часьцінах. І дзеля гэтага марнуюцца соткі мільёнаў марак, перасяляюцца соткі афіцэрскіх сямей.

Як бачым, стацьця нашае газэты аб „трывожных знаках“ знаходзіць новае абаснаваньне. Бязумоўна, падгатаўляецца нешта таёмнае. І выступленьне эндэцыі з сваім „вялікім тыднем“ у гэткі мамэнт родзіць думку: ці ня робіцца гэта дзеля таго, каб зьвярнуць увагу грамадзянства на „крэсы“, а тымчасам правясьці „таёмныя пляны“ эндэкаў у сталіцы?!...

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Агульны Сход Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні. У нядзелю 23 верасьня ў памешканьні Беларускае Школьнае Рады адбылося паседжаньне Агульнага Сходу Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні. Выбраны новы прэзыдыум, у склад якога ўвайшлі: старшыня пасол Ф. Ярэміч, віцэ-старшыня А. Луцкевіч, і сябры: М. Кахановіч і Я. Лагіновіч.

Быў заслуханы даклад аб конфлікце Віленскай Беларускай Гімназіі з адміністрацыяй Віленскай Праваслаўнай Сэмінарыі ў справе карыстаньня клясамі гімназіяй і сэмінарыяй. Пастаноўлена даручыць прэзыдыуму апрацаваць рэзалюцыю пратэсту з прычыны гвалтаў адміністрацыі сэмінарыі і дэлегаваць гр. Б. Друцкага-Падбярэскага ў склад Камісіі аб уладжаньні конфлікту.

Чарговы сход Беларускага Нацыянальнага Камітэту адбудзецца ў нядзелю 30 верасьня а 4 гадз. ў памешканьні Беларускай Школьнай Рады (Віленская 12, п. 6). Парадак дня: 1) Плян далейшае працы Камітэту, 2) Даклад Старшыні Беларускага Пасольскага Клюбу пасла Б. Тарашкевіча аб дзейнасьці беларускіх паслоў у Польскім Сойме і 3) Бягучыя справы.

У часе дакладу п. Тарашкевіча могуць быць прысутнымі ўсе жадаючыя.

У Вільню ў хуткім часе мае прыехаць Прэзыдэнт Польскай Рэспублікі п. Войцэховскі.

Ахвяры на прэсовы фонд. Праз пасла Валошына сабрана на мітынгу ў м. Крынкі — 150.000 м. п., ад гр. Лотыша 50.000 м. п.

Мітынг P.P.S. У нядзелю 23 верасьня ў Польскім Работніцкім Доме адбыўся мітынг, наладжаны P. P. S. у справе выбараў у Раду Касы Хворых. Гр. Лядоўскі гаварыў аб заданьнях Касаў Хворых, заклікаў прысутных, каб галасавалі на сьпісак P.P.S. № 2 і выклікаў вялікае абурэньне значнай часткі прысутных нападамі на сьпісак № 6 „Аб'яднанага Работніцкага Фронту“.

Пасьля гаварыў старшыня мітынгу Годвод, які яшчэ больш абвастрыў адносіны паміж прысутнымі. Ня даўшы нікому з жадаючых гаварыць слова, Годвод пасьпяшыў зачыніць мітынг. Меўшы выступіць на мітынгу пас. Недзялковскі, як кажуць, з прычыны хваробы ня прыехаў.

Новая такса на хлеб. 24 г. м. зноў падвышана такса на хлеб. Згодна з новай таксай сталовы хлеб 1-га гатунку — 5.000 м., 2-га — 4.500 м., белы хлеб—5.500, цана на чорны хлеб застаецца старая 3.500 м. за фунт.

Забастоўка работнікаў дрэўляных на ст. Варапаева. У панядзелак 17 верасьня забаставалі работнікі тартаку Стравы і Камп. у Варапаеве. Прычына забастоўкі—змаганьне за паляпшэньне эканамічных варункаў працы.

Весткі з вёскі.

Пра наша духавенства.

Працоўны народ Заходняй Беларусі праканаўся добра, што ў часе выбараў у Сойм бадай, што ўсе ксяндзы палякі ўсялякімі спосабамі цягнулі наш цёмны, забіты, знаходзячыся пад уплывам царквы і касьцёлу, народ за васьмёркай. Мусіць тыя, што галасавалі за іх, чэшуць цяпер патыліцу, бачучы працію паноў эндэкаў і іншых і не адзін з іх страціў веру ў сваіх духовых правадыроў. Трэба-ж гэту веру здабыць, трэба зноў заставіць аслушнікаў быць паслухнянымі і пакорнымі? А як усё гэта зрабіць, якімі спосабамі зрабіць зноў уплывы на народныя масы. Нашлі і тут спосабы. Пры дапамозе спавядаючыхся кабет, находзілі адрасы беларусаў у Амэрыцы. Разам з духавенствам другіх прыходаў пісалі да іх сьлезныя пасланьні і адозвы з прызывам падтрымаць зруйнаваныя і руйнуючыяся цэрквы і касьцёлы.

Плаксівае стагнаньне духавенства спатыкала з боку амэрыканскіх беларусаў значную дапамогу далярамі, акрамя таго яшчэ некаторыя з іх пісалі сваей радне, каб яна лепей глядзела за духавенствам, каб апякавалася ім. Гэта адна старана мэдалі. Паглядзім цяпер на другую. Паглядзім што-ж робіць духавенства і чым яно жыве? Тут абраз ужо мяняецца. Сьлёзаў і пастырскіх пасланьняў тут ужо няма, а ёсьць вясёлая кампанія. Замест пасланьняў „абразкі“, а замест чарніла, чарніла у сорак і болей тралесаў. Так ў Т. і В. ксёндз, поп, камэндант, а іншы раз і пан войт і інш. часта засядаюць за „абразкамі“, праігрываючы па 2—3 мільёны лёгка дабываемых грошаў. А калі да ксяндза ў Т. зьвярнуўся безьзямельны селянін Радзюкевіч пахаваць памершую жонку, то ксёндз запрасіў аж 400.000 марак. Ні сьлёзы, ні прычытаньне не памаглі. Трэба было пакрыць расход па гульні, бо мусіць іхняй гаспадаркі ў чатыры і болей валок не хватае на разгульнае жыцьцё. Не хватае мусіць грошаў і ад пабочных даходаў, якімі лічыцца коопэратыў ды гміная Рада. У м. Т. мне здарылася быць на фэсьце, дзе духавенства адмовілася ісьці на адну бедную вуліцу, прыбраную толькі зелянінай. Няўжо-ж сонца ня сьвеціць у хату беднага? Хрыстос сам-жа радзіўся ў беднай сям'і і сваіх апосталаў набраў з беднай рыбачай сям'і. Ну, але гэта, як відаць, было вельмі даўно, аб гэтым яны забыліся, як забыліся і аб заветах Вялікага Вучыцеля Хрыста. **Пак.**

В. Зарое, Камалеўскай гміны, Несьвіскага п.

Па просьбе жыхарства 14/VIII паслом Рагуляю быў наладжаны беларускі справаздаўчы мітынг. Народу, каб паслухаць свайго пасла, сабралося вельмі многа. Кожнаму хацелася падзяліцца сваімі крыўдамі і папрасіць рады, каб пазбавіцца розных гвалтаў і зьдзекаў над намі. Пасол Рагуля ў сваей гарачай прамове закрануў усе балючыя пытаньні: і школы, і мову, і асаднікаў, і войска, якое ў нас раскватэрована. З ім ў нас найболей клопату. Ня ведаем дзе шукаць ратунку. Ня толькі што забіраюць з поля рознае збожжа, але нават яшчэ і б'юць. Зьбіраюцца нашы пасылаць дэлегацыю да пана вайсковага міністра, можа ён нам паможа. Аб выніках дэлегацыі напішам падробна.

Р.

Пазабавіўся.

У нашай Палачанскай гміне было нядаўна вельмі цікавае здарэньне, якое пакінула па сабе сьлед аж да сягоньняшняга дня. Пану камэнданту нашага пастэрунку захацелася пазабавіцца, ну вядома ў весцы нудна вазіцца ўвесь час толькі з сялянствам. На дапамогу прыйшла дачка папа, з якой пан камэндант і забаўляўся, аж пакуль ня трапіў а паўночы ў веску Пузэлі. Што яму думалася паказываць гэтым, але прыказаў сазваць, гэта а паўночы, ўсю вёску, нават з вартаю, і пачаў праверку чырвоных білецікаў на коні, выдаваных у прошлым годзе. У часе гэтай патрэбнай праверкі зладзеі ў аднаго з жыхароў вёскі ўкралі апошнюю кароўку. Далі знаць і пану камэнданту. Але ён памог бядзе, як кашаль у хваробе. У той-жа момант ён выслаў і сялян і паліцыянтаў шукаць і даганяць злодзея. Але злодзея і карову шукаюць і да сягоньняшняга дня. **Вясковы.**

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

З Менску.

У праўленьні цэнтральнага рабочага коопэратыву. 28 жніўня адбылося першае пасяджэньне праўленьня цэнтральнага рабочага коопэратыву.

На пасяджэньні быў выбраны прэзыдыум праўленьня з 5 чал.

На гэтым-жа пасяджэньні пастаноўлена арганізаваць у цантральным рабочым коопэратыве 4 гэткія аддзелы: арганізацыйны, гандлёвы, грашовы і вытворчы

Аб'яднанае бюро беларускіх і расейскіх дзіцячых дамоў гор. Менску на апошнім сходзе выдзеліла спэцыяльную камісію дзеля падрыхтоўкі і нарады з жыдоўскімі і польскім дз. бюро аб першай конфэрэнцыі ўсіх дзіцячых дамоў Менску.

Гэтай конфэрэнцыі ўдзяляецца шмат увагі, бо яна зьяўляецца брамай да шырокай арганізацыі дзіцячых дамоў.

Грунтоўнае заданьне гэтай конфэрэнцыі будзе выяўляцца ў тым, каб аб'яднаць усіх дзяц[illegible] дзіцячых дамоў у адну агульную моцную арганізацыю.

Менская прэса выказвае пажаданьне, каб на гэтай конфэрэнцыі былі прадстаўнікі дзяцей з паветаў.

У недалёкім часе мае адбыцца Усебеларуская конфэрэнцыя дзяцей дзіцячых дамоў.

Цікавасьць да беларускай літэратуры.

Чырвонаармейцы літэратурнага гуртка ў мясцовым палку зажадалі азнаёміцца з беларускаю літэратураю. Саюз прац. асьветы камандыраваў к чырвонаармейцам настаўніка Шатэрніка, які 1-га гэтага верасьня на працягу добрых дзьвёх гадзін азнаёміў аудыторыю—разумеецца ў агульных рысах—з „галаўнейшымі мамэнтамі і матывамі ў беларускай літэратуры.

Чырвонаармейцы праслухалі лекцыю надта ўважна і ў канцы давалі шмат пытаньняў: напр., ці рабілі польская і расейская літэратуры ўплыў на беларускую, а таксама і ўкраінская; ці ў Савецкай Беларусі поэты і пісьменьнікі Ц. Гартны, Ясакар, Бядуля, Колас, Купала і інш.

У далейшым часе чырвонаармейцы разам з вывучэньнем агульнай літэратуры будуць вучыць больш дакладна і беларускую літэратуру.

Пукаўская вол., Случчына.

Праз некалькі дзён павінна пачацца праца ў школах Пукаўскае вол. Гэта ёсьць першы год, калі праца будзе вясьціся пры нармальных умовах. Школы, амаль што ўсе, маюць зямлю, будуць мець на зіму апал, школьныя працаўнікі таксама ўжо гэтак ня будуць галадаць. Адным словам, чуецца цьвёрды грунт пад нагамі. Настаўнікі, амаль што ўсе, былі на пэдагагічна-палітычных курсах, з якіх вярнуліся ўжо ня тымі ныцікамі, якімі былі ў мінулыя гады, а вярнуліся людзьмі з больш шырокім сьветапаглядам на акружаючае жыцьцё і на працоўную школу.

Наша працоўная школа можа з гонарам сказаць у гэтым годзе, што мае ў сябе новага настаўніка. Ён зьявіцца тым правадыром беларускай працоўнай культуры, на якую яшчэ многія з розных „духоўных“ асоб глядзяць крывым вокам.

А дзеля таго, каб настаўнік, як кажуць, працаваў, не пакладаючы рук, трэба каб Наркамасьветы, не шкадуючы, даваў літэратуру для вясковых настаўнікаў, без якое яны ня могуць працаваць нармальна.

Адным словам, за тры гады істнаваньня ў нас Радавае ўлады зроблена вельмі і вельмі многа на карысьць працоўнае культуры. Можна сказаць сьмела, што праз пяць гадоў мы будзем мець сотні шчырых працаўнікоў беларускае рабочасялянскае культуры, якія павядуць наш край па правідловаму шляху да сацыялізму. **М. А-чык.**

Па Вітабшчыне.

Імкненьне земляроба к палепшаньню зямлі пачынае ўсё больш і больш павялічвацца. Так, напрыклад, у Храпавіцкай вол, Вітабскага пав., гідратэхнікі па заяве сялян пачалі дасьледаваньне балот з мэтай іх асушкі на плошчы ў 250 дз. Тамтэйшыя сяляне зразумелі, што, абярнуўшы балоты ў выгадную зямлю, яны павялічаць свой дабрабыт. Прыклад гэтых сялян, якія шляхам асушкі балот атрымаюць і пасьбішчы і сенажаць, бязумоўна, зьмусіць і іншых земляробаў зьвярнуць увагу на балоты, якія да гэтага часу прынасілі не карысьць, а шкоду.

Курс на грошы.

Варшава, 24 Верасьня.

(Офіцыяльна).

Даляры	298.000
Нямецкая марка	0.00.205
Фунты штэрл.	1.367.000
Франкі франц.	18.100
Франкі бэльгійск.	—
10 руб. золатам	—
Польскі злоты	45.000

Рэдактар-Выдавец **Я. Лагіновіч**.

Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.